

109

D. D.
DISSERTATIO MEDICA
DE

USU
SYSTEMATIS SEXUALIS
IN
MEDICINA

QVAM

CONSENT. EXPERIENTISS. MEDICORUM ORDINE
IN REGIA ACADEMIA GRYPHICA

PUBLICE VENTILABUNT

HENRICUS. CHRIST. DANIEL
WILCKE M. D.

ET

HENRICUS ALEXANDER ROSENTHAL
GRYPHISWALDENSIS.

MEDICINÆ CULTOR

ANNI MDCCLXIV. DIE XXV. SEPTEMBRIS
IN AUDITORIO MINORI.

GRYPHISWALDIAE
LITTERIS A. F. RÖSE
REG. ACAD. TYPOGR.

102

D. S. M.
DISSERTATIO
DE

USU

SYSTEMATIS SEXUALIS

IN

MEDICINA

AVGUSTI

CONSISTENTIS EXPERIENTIS MEDICINORUM ORDINE
IN REGIA ACADEMIA GRÆCICA

AVGUSTI

HENRICUS CHRIST. DANIEL

WILCKE M. D.

ET

HENRICUS ALEXANDER ROSENTHAL

GRÆCIS

PROLOGO

AVGUSTI

IN AUSTRIÆ

GRÆCIS

LITÆRIS

REG. ACAD. PLOREN.

§. I.

Ut cognitio virium plantarum certa ac solida Medico necessaria est, ita utilissima foret scientia, qua ex intuitu, aut externa plantarum inspectione, quasi a priori, edocermur, quas vires medicas habeant arbores, frutices, suffrutices, herbae, earumque partes, folia, radices, flores, fructus, cortices, cetera. Opinor, si via daretur, quam sectando, non habito experimentorum et observationum respectu, vires plantarum quam certissime detegere possemus, magnum exinde Medicina emolumentum caperet. Aut, quod idem foret, si scientia inveniatur, quae tales plantarum characteres et notas traderet, e quibus earundem vires perspicere, vel cum probabilitate saltem conijcere possemus, haec scientia magno in pretio a Medicis practicis haberetur. Etenim hi characteres, hae notae, plantae virium signa factae, innumeris incommodis eos levent, ac summam utilitatem, temporis et sumptuum compendia, in praescribendo certitudinem, aliaque opportunitatum genera afferrent, Quot hujus artis beneficio experimentis dubiis superfederent, quot errores atque fallacias effugerent? Nunquam tunc eorum labor, in amplificando medicaminum numero, fundamento destitueretur. Sola enim plantae oblatae cognitio, notarumque ejus cognitarum consideratio, illis pro filo ariadneo esset, ubi experimen-

tis quid quaerant, nesciunt, aut quid reperiverint, adhuc dubitant. Visis signis, tuti pedem proferrent, aut, spe illis ablata, figerent. Et si quando eventus non statim responderet expectationi, his indiciis nixi, opus continuarent, donec finis id coronaret. Eventum enim tunc ferne praesci-
rent, quem nunc, qualis futurus sit, anxii expectare coguntur.

§. II.

Enim vero si hanc rem cogitatione complectimur, statim patet, hos characteres, aut si mavis, virium signa, clara et distincta esse debere. Tum demum enim tuto applicari possent, siquidem certitudo, in tanti momenti re, maximi est pretii. Et quoniam nihil rem melius significat, quam quod sensus cum recordatione signati afficit, nihilque clarius, quam quod illos sine studiosa scrutatione percutit, sequitur, ut characteres sensuales, si qui inveniuntur, tanto ad hanc rem aptiores essent, quanto certius est, hos ab omnibus et percipi, et cognosci posse. Quod si e contrario hae notae variis experimentis et subtilioribus observationibus exquirendae forent, et multis, iis inveniendis, via secluderetur, et innumeris halucinationibus obvolutae, et dubiis quasi circumseptae, a paucis tantum et lynceis vix oculis perspicerentur. Igitur characteres, qui in sensus incurrunt, optimi forent, dummodo clari atque distincti, hoc est, ita comparati sint, ut et sentiri a sanis sensibus, et verbis exprimi determinate possint, quo iis quoque describi queant, quibus objecta ipsa exhiberi non licet.

§. III.

Neque adeo mirum est, rem tam utilem, artem, puta, plantarum characteristicam, jam dudum a Medicis pariter atque Botanicis cogitam esse. Ast dolendum, viam erroris hic quoque veritatis via multo latiore esse. Testatur id Historia Botanices. Etenim veteres, quorum scripta probant, se de viribus plantarum indagandis sollicitos fuisse, magis ridiculis hypothesibus stabiliendis ac firmandis, quam Systema Plantarum fundando, navarunt operam. Postquam enim aetas *Empiricorum*, id est eorum, qui experimentis tantum medicinam faciebant, erat absoluta, et restitutae renovataeque litterae, artemque infimum medicam lux clarior affulserat, primum prodire *Astrologi*, qui pro influxu astrorum in plantas vario, varie modificatam esse earum vim statuebant. Inter hos BODENSTEINIUS, TURNEISERUS, PA-

PENIUS inclaruerunt, qui propter dictum influxum, quamlibet plantam in illam corporis partem effectum singularem exferere putaverunt, quae idem sidus pro numine tutelari agnosceret. Septem erant planetae, hinc septuplex influxus in plantas pariter atque in corpus humanum. Ut si planta, quae eidem sideri subesset, cui parebat cor, haec cordi, quaeque ab eodem sidere, atque pulmo, afflatum sentiret, haec pulmone salubris ac sana esset. Stachydem et Daturam esse plantas Saturninas, ideoque in cerebrum agere. Item plantas laeta ac amabili facie iis partibus corporis conducere, quibus praest Jupiter. His non multo sanius de plantarum viribus senserunt *Signatores*, a signatura et figura illarum, quam perquirebant, externa nomen trahentes. Attamen hoc suae sententiae fundamentum perhibebant esse, quod multa medicamenta lutei coloris, in Ictero, luteo morbo, ut Rhabarbarum, Chelidonium, Crocus; alia rubri coloris in Dysenteria magnum usum habere, qualia sunt Lappathum sanguineum, Tormentilla, Sanguis draconis, et alia. Qui si hic substitissent, excusandi quodammodo fuissent. Pleraque enim lutea amara sunt; rubra adstringentia, sanguinem emendant. Quae quum imaginationi eorum ludenti nimium arriderent, qui a comparationibus magis adhuc accidentalibus se continere poterant? Praeter colorem ipsa partium plantae figura in consilium vocabatur, quoties earum vires definire debebant. Mireris, quam ingeniose in floribus Orchidum, mares, foeminas, uterum, verenda utriusque sexus sibi finxerint, quo rationem redderent, cur hae plantae sint Aphrodisiacae, et quam studiose omnem similitudinem in suos usus convertere allaboraverint. Anacardium orientale cardiacum, occidentale hepaticum putabatur, Brassica capitata caput referens, caput sanare credebatur, et huic aetati ingens nominum plantarum copia, quibus significatio ejusmodi mystica latet, suam debet originem: Consolida, Hepatica, Saxifraga, Podagraria, Vulvaria, Vulneraria, sententiam probant. Postea *Chemici* alia via vires plantarum insectarunt, ea nimirum, quae Analyseos nomine innotuit. Consistit haec in resolutione plantarum, in partes constitutivas ope ignis atque caloris. Notum est, cujusvis corporis partes hoc modo a se invicem sejungi et seorsim extrahi, et, quod in iis reconditum est, oleum, sal, spiritum, terram, cetera separatim accipi. Itaque plantarum vim hoc pacto optime indagari posse, existimabant, quoniam quamlibet earum his partibus constitutivis convenienter agere perhibebant.

Dici vix potest, quantum Seculi praeterlapsi hae inquisitione defudaverint inprimis Parisienses, quum tanti pretii res esse censeretur, ut Regia Societas Scientiarum Parisiensis, hoc negotium exequendum sibi sumeret; verum eventus expectationem sefellit. Nihil enim summa summorum diligentia, magnis impensis sublevata aliud profecit, quam ut uno ore profiterentur omnes, nihil certi hac in re per Chemiam se assequi posse. Sane nullum unquam praejudicium majoribus sumptibus, majorique opera refutatum est, quam illud de via Analyseos.

§. IV.

Quodsi ex me quaeras, qui factum sit, ut tot hypotheseae erroneae assumtae et confirmatae sint, tot experimenta male ceciderint, dicere audeo, in causa fuisse ignorantiam Botanicos, ejusque valde arbitrariam tradendi methodum, systemata demum et classificationes plantarum minime naturales. Idem enim fere est, sive quis ex erronea hypothese, sive ex ignorantia plena hic agat. Hic sine ratione agit, bonum successum fortunae committens, ille non minus. Quicumque enim ex regulis falsis, quod in Systemate sunt classes et ordines, nec non genera non naturalia experimenta facit, is sine ordine et fundamento agens, operam perdit. Quod si mihi concedatur, annon id quoque largiendum est, nos, si Systema Naturale habeamus, a natura ipsa nobis traditum, atque hoc in experiendo et observando sequamur, vel omnes, vel plurimos saltem errores evitare et posse, et debere? Quod tanto minus quis in dubium vocabit, quoniam Systema naturale est, quod plantarum vires esse praecipiunt, Systema inquam, in quo classes et ordines genera naturalia complectuntur, genera autem species, eadem vi praeditas, non neglecta essentialium earum partium convenientia, forma ac figura. Vires enim plantarum una cum his earum naturam constituunt. Adeoque, qui Systema Naturale plantarum didicit, earundem vim novit.

§. V.

Ratio igitur facile concipitur, cur Botanici recenciores ac circumspicetiores in id omni opera incubuerint, ut Systema Plantarum confluentes, distinctiones atque divisiones earum, et quae iis respondent, ordines et genera, tam naturalia fierent, quam quae naturalissima.

Dici

Dici enim vix potest, quantum subsidii ex eo caperet Medicina, et reliquae artes, quae plantarum usu nituntur, utpote. hujus divisiones generumque characteres totidem virium plantarum notae et signa evadent. Quae signa si cum sapore, odore, et colore una sumantur, tanto clariora fierent, quanto tunc plura ad eandem rem significandam concurrerent. Absit autem a me, ut saporis et odoris usum in hac re vilipendam. Equidem bene novi discrimen saporis amari, acris, acidi, dulcis, aquosi, sicci, pinguis, viscosi, falsi, austeri; novi quoque, quas vires hi in plantis indicent. Insuper novi distinctiones odoris, quibus in aromaticum, fragrantem, ambrosiacum, alliaceum, hircinum, tetrum et nauseosum dirimuntur. Verum scio quoque quantis difficultatibus judicatio saporis pariter atque odoris in casu obvio prematur, quam aegre eorum differentia verbis exprimitur, et quam difficulter cum aliis iidem conceptus communicentur, quos experientia et usus assiduos plantarum observatores docuit. Praeterea non simplices tantum, sed multi compositi quoque saporis dantur, qui sapientem haud raro dubium relinquunt, cujus generis sapor sit. Odor autem longe difficiliter describitur, cum inter tot millia corporum vix duo reperiantur, quae exacte inter se convenient, omnibusque eundem hominibus sensum imprimant. Quare optarem iis certiores virium notas, quae in oculos cadant, in Systemate exhiberi, quae si cum gustu et olfactu combinentur, tunc demum determinatae ac fixae evaderent. Tantum igitur adest, ut characteres, a sapore et odore petitas, rejiciam, ut comprobem potius eos et commendem, quando certa virium plantae indicia suppeditant; id quod saepissime fieri experientia docet.

§. VI.

Postquam eorum sententia, qui plantas pro figura foliorum distribuerunt, vel a solo locoque natali, radice, caule, aliisque accidentalibus fundamentum divisionis desumerunt, sua ipsius labe conciderat, cito perspexerunt Botanici, fructificationis partes solas esse, quibus, tanquam fundamento, Systema plantarum superstrui debeat. Atque in fructificatione, inde a CAESALPINO *Botanices magno restauratore*, Systema Naturale quaesiverunt, tamen primi, immo omnes a scopo aberrarunt, quotquot unam ejus alteramve partem solam in subsidium vocarunt. Faciliorem quidem et perfectiorem magna opera hi scientiam

tiam hanc praestantissimam fecerunt, non tamen abolverunt. Illi de-
 mum de re botanica immortaliter meriti fuerunt, qui totam fructifica-
 tionem acutis oculis perlustrarunt, omnibusque characteribus observa-
 tis, naturam secuti sunt, non ad principia arbitraria distraxerunt. Ten-
 tarunt hoc multi, quos inter eminent TURNEFORTIUS: recentiores enim,
 qui post *Cel. DE LINNE'* inclaruerunt, studio praetereo. Sed eos omnes
 antecelluit *Generosissimus Archiater Regius et Eques auratus DE LINNE'*.
 Hic primus anteras et pistillas detexit. Hic duplicem plantarum se-
 xum observavit, suamque sententiam, in omnibus plantis duplicis gene-
 ris partes adesse, qui partibus genitalibus sexus utriusque respondent,
 observationibus confirmavit. Hic pro sua perspicacia vidit, omnes
 in universum plantas in certos ordines et cohortes sua sponte recide-
 re. Hic, natura sic magistra, differentiam plantarum naturalem
 agnovit, eique Systema novum superstruxit, emendavit, amplificavit:
 SYSTEMA nimirum SEXUALE, reliquis, quae huc usque condita sunt,
 longe praestantius atque perfectius. Hoc est illud Systema cujus usum
 in re medica nunc ostendere animus est.

6. VII.

Ego vero contendere non ausim, Systema Sexuale diu exopta-
 tum, omnibusque numeris absolutum Naturale esse, quum ipsum ejus
 conditorem DE LINNE' dissentientem habeam. Sed quoniam plurima
 tamen Systematis Naturalis fragmenta continet, et reliquis omnibus
 longe naturalius est, et, quos habere videtur, defectus leviores sunt,
 quam qui in censum venire debeant, et ab omnibus magni habeatur:
 loco Naturalis adsumendum censeo, donec perfectius protulerit poste-
 ritas felicior. Idque tanto magis, quo arctiori cum vi plantarum vin-
 culo jungitur. Si enim reliqua naturalia esse judicantur, quatenus re-
 spiciunt fructificationem, hoc naturalissimum dici posset, tum quod
 fructificationem semper respicit, tum quod eam exhaurit. Namque
 fructificatio totam plantam quasi oculis recludit, et ad interiora inti-
 mosque naturae recessus aditum nobis aperit. Repraesentat enim in-
 ternam ejus naturam et partes constituentes, dum ob oculis ponit par-
 tes, quae formationem femininum conficiunt, quaeque adeo essentialia
 ejus continent. Quae si, quod ad fidem proclive est, plantae vires con-
 stituunt

fitunt, in Systemate plantarum nihil naturalius esse potest, quam quod ex fructificatione derivatur.

§. VIII.

Verum haec in praesentiarum mittere scripti ratio suadet, et quoniam de hujus Systematis praesentia melius judicari nequit, quam si id ipsum percurras, ejusque classes et ordines dispicias, quo pateat, quem usum in definiendis plantarum viribus habeat, mihi ambages sedulo evitatur, et, ut fieri potest, brevissime demonstraturo, eximium ejus in re medica esse usum, tutissimum videtur, totum Systema perlustrare, et quid quaevis classis atque ordo, ad determinandam plantarum vim suppeditet, vel recuset, strictim carptimque ostendere.

MONANDRIA. Haec classis ex methodo naturali, ordinis *Citamentum*, sequentia genera, continet: Amomum, Costum, Curcumam, et Kaempferiam, in quibus observatur caulis herbaceus culmiformis, folia simplicia, alterna, integra. Haec omnia vel in radice, vel in seminibus *Vim calefacientem* habent. Sequentia enim medicamenta exhibent, Zingiber commune et album, Cardamomum minus, Grana paradisi, Costum dulcem et Arabicum, Curcumam, Galangam majorem et minorem. Quis nescit haec ob oleum aëreum et resinam acrem inter praecipua *stimulantia* referri? Quis eorum *Vim nervinam* ignorat? Curcuma quidem magis amara, minus calida est, sed hoc ipso Cannam cum hac classe conjungit. Ob eandem causam in culina inter aromata recepta, cum oblectamento accipiuntur. Salicornia, quae classi naturali differt, ad hanc classem Systematis sexualis pertinet, nec vis repugnat. Ex ea enim alcali vulgo Soda delumitur, quae in praxi Medica inter calefacientia resolventia optime locum habet. Praeterea cum reliquis sapore acri et pungenti convenit, at odorem fragrantissimum, aromaticum, iis proprium non spirat.

TRIANDRIA DIGYNIA. Complectitur hic ordo gramina, ex quibus genera sequentia Lagurus, Saccharum, Panicum, Hordeum, Triticum, Avena, Phalaris, medicamenta porrigunt sat consveta, vi admodum affinia. In genere vero graminum majorum

1. *Semina*, in Diaetetica pro cibo laudantur. v. g. Secale Triticum, Hordeum, Avena, quae tamen non sola cibari possunt, reliquis omnibus eidem usui inservientibus, excepto forsitan Lolio. Increbescente igi-

tur annona, ad fera, i. e. sponte nascentia recurrere possent nostrates. Neque minus ex his decocta in morbis phlogisticis ob blandum acidum, quo putredini resistunt, sat copiose aegrotis propinant Medici.

2. *Folia*, non quidem usum immediatum habent, sed notari merentur, ut praestantissimum pecoribus pabulum.
3. *Radices*, omnes fere eadem virtute pollent. Ex his radix Triticis repentis vulgo Graminis sola in Pharmacopoeis recepta est. Non tamen minorem usum habent reliquae perennes; sal enim essentiale, acido dulce, et mucilaginem omnes servant, quare in Phthysanis vel Decoctis Saponaceis promiscue recipi possent.

TETRANDRIA *Stellatas* RAJI habet, ex quibus Rubia et Asperula officinales sunt. Hujus quoque ordinis, Auricularia DALAEI, nondum ubique recepta, perinde, atque reliquae, *diuretica* est. Rubia tinctorum, tingendis liquidis inservit, cui quidem usui etiam congeneres adaptatae sunt, maxime Asperula tinctoria. Nec ulla ex his fere est, quae non sit tinctoria, tametsi minori nonnunquam gradu. Quare, deficiente una, altera substitui potest, quod tanto minus addubitandum, quanto certius est, harum plerasque in arte infectoria usu receptas esse.

§. IX.

PENTANDRIA omnium amplissima classis, rarissimas pariter et incognitas plantas continet; hinc non est mirum, neque de earum omnium vi constare, neque omnes cognitas eadem vi pollere. Sufficit ordines adduxisse naturales, ex quibus de tota classe iudicium ferri potest.

1. *Asperifoliae Tournefortii* sunt; quarum calyx quatuor semina nuda in sinu fovet. Ex his Lithospermi, Anchusae, Cynoglossi, Symphyti, Pulmonariae, Boraginis species officinales sunt. Semina ex his habemus, sed plurimum radices et herbas, quae, ut totus ordo *visceracea, adstringente, et vulneracia*, sunt. Symphytum majus vel Consolida, inter *mucilaginosas* praecipua ponitur.
2. *Monopetalae Bacciferae Venenatae* sunt; Capsicum puta, Solanum, Phyalis, Atropa, Mandragora. *Naturam* hae habent *calidissimam et corrosivam*, qua varie venenum produunt, ac si edantur, inflammationem ventriculi facile efficiunt. Capsicum corrosivum est. Phyalis

- salis summo gradu diuretica. Ex Solanis Papas venenatam naturam cultura sine dubio exiit, utpote quae, in Patria sponte nata si comedatur, scabiosos et cachecticos reddit, id quod auctores referunt. Cum his, vim aeque noxiam communem habent
3. *Pentandrae monogynae capsulares, staminibus inclinatis*, quae sunt, Verbascum, Datura, Hyoschyamus, Nicotiana. Hae male adhibitae ut atrox venenum in corpus agunt et notissima sunt. Quod ipsum recentioribus occasionem dedit, iis pro medicamentis heroicis utendi. Datura enim, deliria movens, antea horrorem contemplantibus incussit; item Hyoschyamus insaniam minans, recentissimis observationibus, ut optima et fere specifica medicamina in morbis soporosis et mentalibus laudantur.
4. *Umbellatae vel resolventes et carminativae sunt, vel venenatae*. Quae differentia pro soli varietate constans est. Priorem vim habent, quae in siccis crescunt, posteriorem, quae in humidis florent. Quin immo eadem species naturam ita mutant, si mutatur solum. Thesis haec diu exemplis probata fuit, nam Meun, Sefeli Creticum, Gentiana alba, Galbanum, Assa foetida, Levisticum, Imperatoria, Pimpinella, Anisum, reliqua, in siccis bonae, in humidis noxiae sunt. Praeter has aquosis tantum innascentes, venenatae sunt natura, ut Phellandrium, Cicuta etc. Conium maculatum, vulgo Cicuta, siccis locis crescit, et nostris temporibus vi eximie resolvente mirum in modum se commendavit, glandulas enim corporis obstructas praepriis resolvit, viscerumque obstructions recludit, ex quo patet, tam elegans medicamentum, hunc ordinem, vel maxime probare, esse naturalem.

§. X.

HEXANDRIA. Plantas porrigit, quae *radices habent bulbosas vel tuberosas* et plerumque *noxiae* sunt. Ipsae *Allii* species, alcali volatile scatent, quod adeo acres facit, ut prorsus corrosivam vim exerant. Neque obstat, quod in culina consuetae sint. Nam ossatae, vel coctae acridinem amittunt, et esculentae fiunt. Exceptis Tulipae et Lili radicebus, reliquae venenatae sunt. Tulipa enim in Italia, Liliium Martagon in Sibiria pro cibo adponitur.

OCTANDRIA genus latissimum Polygoni includit. Ab auctoribus hoc antea in plura genera minora divilum fuit, quae omnia hic ob summam affinitatem uno nomine complectuntur, et sane limites certi inter species vix dantur, tantoque magis idem nomen generale merentur, quanto minus earum vis differt. Plurima *semina esculenta* sunt, ut ex Fagopyro, Centum nodia, Polygono Tartarico et aliis patet. Species quae humidis in locis crescunt, qualitatem urentem adsciscunt v. g. Hydropipes, quae Perficaria est pharmacopolarum.

EX ENNEANDRIA genus Lauri plura profert *medicamenta, aromatica, fragrantia et cordialia*. Cinnamomum enim, Mallabatum, Cassia lignea, Camphora, Sassafras, Benzoe, Vinteranus cortex et ipse Laurus, qualitate et vi conveniunt, tametsi usum diversum habeant.

DECANDRIAE ordo, qui *antheris bicornibus dignoscitur*. e. gr. Ledum, Pyrola, Andromeda, Arbutus, *vi adstringente* innotuit. Eandem vim plantae antheris bicornibus ex classe Octandria sovent, ut Erica, Vaccinium. Ex his bacciferae, baccas ferunt acidas et esculentas, colore congruente rubro, in quibusdam vero, quod mirum est, nigro.

ICOSANDRIA *Baccifera, Drupifera, et Pomifera, fructus profert, cum oblectamento comedendos*. Haec genera sunt, Cactus, Punica, Cerasus, Pyrus, Rosa, Rubus, Fragaria et plura alia. Vix ulla species datur, quae nociva sit. Lauro-Cerasum venenatum esse, contendunt Angli, negant alii haud absque fundamento. ICOSANDRIA POLYANDRIA, sistit Rosam, Rubum, Fragariam, Potentillam, Tormentillam, Comarum, Geum, et Dryadem. Quae omnia ut classe naturali conveniunt, ita folia habent alterna, *vim adstringentem*, virtutemque omnium suarum partium, exceptis tamen interdum petalis, eandem.

POLYANDRIA, latissime patet, ideoque ejus character generalis difficile datur. *Plurimas* tamen, quotquot novimus, *plantas venenatas* comprehendit. Inprimis quidam ejus ordines, reliquis notiores, has comprobant.

1. *Plantae, quae nectarium habent a flore distinctum venenum recondunt*. Tali nectario instructa videntur Aconita, Aquilegiae, Nigellae, Delphinia, Hellebori, de quibus dubium non est, quin noceant. Aquilegia minori reliquis gradu, Aconiti species maximo.

Aconitum

Aconitum enim Napellus (germanice *Eisen-Hürhlein*) mortem comedentibus conciliat. Nec obstat, hoc ipsum nuper ut medicamentum optimum esse introductum. Quod enim minima dosi salubre in morbis est, in majori toxicum foret atrocissimum. Atque his canon fere generalis est, adeo, ut ad ceteras classes aequae extendi possit, ut ex Parnassia, Apocyno, Asclepiade, Meliantho, Monotropa, aliisque videri potest.

2. *Multifiliquosae plantae*, ob venenum reconditum *suspectae* sunt. Huc referenda Poeonia, Delphinium, Aconitum, Nigella, Pulsatilla, Helleborus, Clematis. In genere itaque Plantae polyandreae venenatam habent naturam, quod tum ex his, tum ex Ranunculis patet. Idem indicat saporis acro et amarities. Drafrica ut plurimum sunt; quod indicat naturae nostrae esse inimica, utpote vi illa ejicere studet.

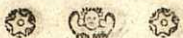
§. XI.

Sequuntur classes in Systemate Sexuali, quae a subordinatione, proportione et situ staminum nomina trahunt.

DIDYNAMIA, primo suo ordine exhibet *plantas Verticillatas*, caule fere ligneo, quare suffrutices veteribus dictae sunt, foliis oppositis alternis. Folia *vim* habent *fragantem, nervinam, resolventem* et *pellentem*. Ex ordine naturali huc referendus est Rosmarinus et Salvia. Nulla fere classis hac naturalior est, nulla quae iisdem paribus eandem vim magis servet. Flores plerique odorem fragantem habent, ut Thymus, Lavandula, Marum verum, Dracocephalum, quorum tamen virtus non tanti aestimatur, quantum virtus foliorum.

TETRADYNAMIA tota sana est, atque venena Polyandria. Ejus virtutem indicant, Lepidium, Cochlearia, Rhabbanus, Cardamine, Erysimum, Sisymbrium, quae omnia, ut *Antiscorbutica*, dudum innotuerunt. Maxima vis in recenti planta est, quae succos antiscorbuticos verno imprimis tempore nobis suppeditat. Ex his quoque radices tuberosae caulescentes vel fusiformes esculentae sunt, et in usu culinari satis consuetae.

MONADELPHIAE ordo tertius *Polyandras* exhibet, adeoque naturalis est, ut vix exceptionem patiat. Plantae hic obviae totae *emollientem vim* habent, radix tamen in usu praecipua. Haec consistentia spongiosa, colore albido, odore nullo, sapore viscoso succoque mucila-

ginoso praestant. In Materia Medica Althaea, Malva, et Malva arborea reperiuntur. Gossypium magis oeconomico, quam pharmaceutico usui inservit.

DIADELPHIA colligit plantas, quarum *semina sunt esculenta, stultenta et farinosa*. Exemplo esse possunt, Phaseoli, Pisi, Fabae, Lentis et reliquorum magis in culina, quam Pharmacopoea consuetorum. Folio a jumentis appetuntur. Ab agricolis ideo et oeconomicis ruri summa cura coluntur Medicagines, Hedyfara, Trigonellae, Trifolia, Viciae, Lathyri, quod attigisse lectorem non peniteat, etsi propositum non attingat, quoniam classis naturalitatem demonstrat.

SYNGENESIA *amaras et stomachicas* continet, multasque specificas habet, cujusmodi sunt, radices Bardanae, Carlinae, Tussilaginis, Cichorei, Scorzonerae, Taraxaci et plures aliae. Amarae sunt Absinthium, Abrotanum, Artemisia, Balsamita, Chamomilla, ceterae. Lactescentes virus non servant, exceptis Lactucae speciebus, quod de Semiflosculosis notari meretur, quoniam reliquae plantae *lactescentes* omnes *venenatae* sunt. Huc spectant, Condrilla, Crepis, Hyoseris, Hypochoeris, Leonthodon, Hieracium, Lactuca, Picris, Prenanthes, Tragopogon, et multae aliae.

GYNANDRIAE primus ordo *Orchideas* continet *achrodifacae*. Radices vim praecipuam servant, tota planta halitu hircino virtutem prodit. In Materia Medica radix Satyrii et Salep, nec non Vanillae filiquae hac vi praestantissimae sunt. Sed dudum observationibus comprobata est sententia, radices et bulbos hos omnes Veneri promovendae inservire, licet minori interdum gradu. PIPERITAE, Arum, Dracontium, Calla *vim calidam et urentem* habent, quo Piper sequuntur.

In DIOECIA, arbores semper virentes, coniferae, resinaeque agentes, ob *vim diureticam et balsamicam* praepreparatis sunt commendandae.

§. XII.

Ex his apparet, Systema Sexuale studio id scrutanti atque calenti, characteres vel signa suppeditare, ex quibus vires plantarum, tantum non omnium, satis tuto conjici possint. Quare ex eo artem plantarum characteristicam, diu expeitam, repeti posse, summo jura affirmari posse videtur. Antherae tunc et pistilla signa simplicia sunt, componuntur

ponuntur haec, quando numero et situ eorum classes et ordines con-
 struuntur, et distincta evadunt, quando vel inter se, vel cum reliquis
 fructificationis partibus, conferuntur. Haec signa perfectione sua
 nulla parte destituuntur; clara enim et distincta sunt, et in sensu in-
 currunt. Etenim quilibet, sanis oculis iisque nudis totam fructifica-
 tionem videre, et stamina pistillaque numerare, et eorum proportio-
 nem et relationem observare potest. Praeterea per convenientiam
 calycis et corollae, cum distinctionibus, a sexu petitis, distincta fiunt;
 nec facile alii plantarum characteres verbis clarius proponi, et quasi de-
 pingi, aliisque ob oculos poni possunt, quam hi ipsi, uti GENERA
 PLANTARUM commonstrant. Quod quo minus quis dubitet, ea quae
 modo proposui, hic brevissimis et duobus tantum verbis, repetere libet.

MONANDRIA. Scitamina, Aromatica, Calida.

TRIANDRIA digynia. Semina esculenta.

TETRANDRIA. Stellatae diureticae. Radices tinctoriae.

PENTANDRIA. Asperifoliae vulnerariae

Monogynia. Stamina declinata. Venenatae.

Monopetalae, Bacciferae. Venenatae.

*Digynia, Umbellatae. In ficcis aromaticae calefa-
 cientes et pellentes, in aquosis venenatae.*

HEXANDRIA. Radices suspectae.

ENNEANDRIA. *Lauri species*, aromaticae.

DECANDRIA. *Staminibus bicornibus*, adstringentes.

Baccae, acidae, esculentae.

ICOSANDRIA. Fructus esculentus.

POLYANDRIA. Ut plurimum venenata.

DIDYNAMIA. *Verticillatae. Fragrantes, nervinae, resolventes, pel-
 lentes.*

Angiospermae. dubiae.

TETRDYNAMIA. Antiscorbutica.

MONADELPHIA. *Columniferae, Mucilaginosae, obtundentes, matu-
 rantes*

DIADELPHIA. *Papilionaceae. Semina esculenta farinacea.*

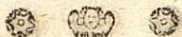
SYNGENESIA. Pleraeque amarae.

GYNANDRIA. *Orchideae. Aphrodisiaca.*

Piperitae. Urentes.

MONOECIA. *Coniferae. Balsamicae diureticae.*

§. XIII.

§. XIII.

Quandoquidem igitur, Systema Sexuale ad Naturale proxime accedit, Classes ejus plerumque erunt naturales, adhuc naturaliores Ordines, Genera autem naturalissima. Quod quidem ita intelligi volo, ut 1) *Plantae ejusdem Classis eandem habeant vim*; aut si plantae ejusdem Classis, vi inter se differant ob generum copiam, 2) *Plantae ejusdem ordinis aut in ordine subdivisionis*; aut si hic quoque differentia ob generum varietatem occurrat, 3) *species ejusdem generis eadem vi gaudeant*. Quibus observatis, sequentes valebunt regulae.

1. *Qui vim unius speciei novit, cognoscit etiam vim alterius*. Hinc una species pro altera, observata tamen Soli discrepantia, facile substitui potest. Id quod exemplis plurimis confirmatur. Veronica officinalis vi adstringente, vulneraria et tonica eminet; huic Veronica Chamaedrys bene substituitur, consentientibus auctoribus. Artemisia rubra et alba, Abrotanum, Absinthium vulgare et Absinthium Ponthicum, ut species Artemisiae promiscue adhiberi possunt, observata solummodo vi ejus, quae magis gradu, quam qualitate differt. Idem de Tanacetum et Balsamita, Chamomilla Romana et Nostrate, Rheo Rhabarbaro et Rheo Rapontico valet. Evidentissimum tantum adhuc exemplum adferam, Radicem nempe Thé rattle Snake-root Anglis dictam. Hac tanquam arcano incolae Virginiae sylvestris adversus morsus Viperae caudifonae et febres phlogisticas utebantur. Diu latuit; nec ullo praemio detegendam, tandem *Tennentius* detexit, esse speciem Polygalae. Quod cognoscentes Medici Parisienses, Polygalae nostratis inusitatissimam, nec officinalem radicem, in iisdem febribus aegrotis successu felicissimo propinabant: Ex quo elucet, speciem nostram eandem vim, tametsi debiliorem, cum virginiana habere. Quis igitur non videt, quantum commodum exinde in Rem Medicam redundet?

2. *Species unius generis speciebus alterius, et genera unius ordinis, aut ejusdem subdivisionis generibus alterius, substitui possunt*. Hoc ita se habere, ex Asperifoliis aliisque, supra allatis, apparet; quod tanto magis valet, quo magis genera cognata sunt. Ordines enim dantur, in quibus genera adeo affinia sunt, ut Botanici eorum characteres distinctivos vix summo studio eruere potuerint. Quod si fit, totus ordo pro genere, genera pro speciebus habenda. Hinc substitutio per naturam

naturam licet, ut in Tetradymania, et Umbelliferis aliisque, supra nominatis, videre est.

3. Si quis alicujus Speciei vel Generis, naturam novit, is quoque Specierum vel Generum affinium vim cognoscit. Exempla sunt facilia, et magnum exinde Medico practico commodum nascitur. Primum in experienda vi plantae, usu nondum receptae, tutior ibit, qui ex analogia ordinis vel generis eam conijcere valet, quam qui hanc ignorat. Ex sexcentis enim experimentis ea libenter eliget, quae ex Theoria felicem effectum promittunt, iis, quae eidem adversantur, neglectis. Nam qui aliquam saltem normam sequitur, nullo non nititur fundamento. Deinde multa medicamenta ab exteris petita, tum magno nonnunquam sumtu et incommodo sumuntur, tum casu desunt. Utrique difficultati Systematis Naturalis peritia occurritur, quoties exoticis indigenas substituere permittit scientia, atque tunc facile minor gradus virium nostratium compensatur, si vel augeatur dosis, vel repetatur usus. Medici autem officium est, rei aegroti angustiae rationem habere. Sic Centaurium minus apud nos laete crescens et copiosissime, pro Gentiana rubra, ab exteris petenda vel hortis colenda, sumi posset; alia ut taceam.

§. XIV.

Quantum ex his judicare licet, Systema Sexuale arbitrarium non est, sed naturae plantarum vel maxime convenit. Continet enim tot classes naturales, quot nullum aliud. Tametsi autem artificiale sit, id singulare ejus artificium est, quod principio naturali, quantum quantum est, fundetur. Nam Sexus plantarum non pro arbitrio assumpta, vel ingenio excogitatae est, ut aliorum systematum thesis primaria, sed in natura plantarum fundata et ab eadem tradita. Quare is ejus in re medica ipsi proprius usus est, ut ex classe et ordine plantarum de virtute illarum judicium ferri possit. Provoco ad exempla supra data. Qui unius vim cognoscit, alius congeneris vim etiam perspicit. Neque etiam reliquarum classium non nominatarum usus omnino nullus est, quoniam nos circa plantas, iis collectas, cautos et circumspectos reddit, monitos, ne plantis promiscue et imprudenter fruamur, quarum virtus ambigua est, quippe quae inter consortes incertae notae a natura repositae depraehenduntur. Igitur harum aliquam non prius

adhibebit Medicus, quam experimentis et observationibus convictus est, hanc non aliam ejus vim esse.

§. XV.

Aliud argumentum, quo se usu commendat Systema Sexuale, Sapor et Odor suppeditant. Horum novimus utilitatem in diducandis plantarum viribus. Natura enim plantis calidis saporem acrem et pungentem, et aromaticis odorem fragrantem haud frustra largita est. Gustus enim et Olfactus sunt quasi custodes, qui cavent, ne aliquid noxii comedamus et deglutiamus. Accedit Color, qui cum plantae natura imperferutabili nexu conjunctus est, tamen in modificatione succus fundamentum habere credatur. Est autem id dudum observationibus comprobatum, laetum ac hilarem corollae colorem laetam ac amabilem naturam; tristem vero et luridum noxiam et venenam virtutem designare. Quorum quidem indiciorum eximia convenientia cum Systemate Sexuali observatur. Color ruber acidum, luteus amarum quid prodit; illud in *fructibus*, hoc in *Ranunculis* et affinis nec non in *COMPOSITIS* obvium est. Color albus vel pallidus innocuus est, ut in *CRUCIATIS*. Color floris luridus et facies tristis plantas suspectas et venenatas prodit. Id quod in *Asaro*, quod vim drasticam habet, in *Aconito Napello*, *Hyoscyamo*, *Nicotiana*, *Papavere* reliquisque obvium est. Color niger venenum minatur, ut in *Atropae*, *Acteae* aliarumque baccis videtur. At exceptionem hoc ultimum patitur, ob regulam aliam, supra nominatam, prouti in baccis *Vaccinii*, *Rubi*, et cognatis conspicitur. Pari modo odor convenit. *Suaveolentes* alliciunt, *graveolentes* dubium relinquunt, *nauseosae* fugant sui contemplatores. Quis ignorat odorem tetrum *Solani*, *Daturae*, *Hyoscyami*? Quid fortius hircum olet, quam plantae *orchideae*? Idem de sapore valet, quem, ut notissimum, studio hic omitto. Annon vero ex his luculenter apparet, virtutis plantarum indicia, in Systemate Sexuali exhibita, Medico non negligenda esse? Equidem facile largior, exempla in contrarium adduci posse, et quarundam classium plantas vi differre. Verum id assertioni meae non officit. Id tantum arguit, hanc signorum scientiam ad summum perfectionis culmen nondum perductam esse: cui ego non adversor. Ast quaero, num certissima signa, quae docet Systema Sexuale, ideo negligenda et aspernanda sint? Etenim hoc tum demum licet, quando in via ad felicitatem ob difficultates

occur-

occurrentes pedem figere viatorem decet. An vero hypothesis omnis, ex qua plurima, non omnia, phenomena explicari possunt, deficiente perfectiore, improbanda est? Quae scientiarum multarum facies nunc foret, si ita semper earum cogitassent promotores? Quis progressus in artibus expectandus, si nihil novi conicere et exemplis stabilire liceat? Fieri autem utique potest, ut quae in Systemate hoc adhuc incerta sunt, temporis progressu certissima, et quae nunc obscura videntur, repetitis observationibus clarissima fiant. Itaque nullus dubito, quin aliquando Botanicorum studio atque assidua opera, hoc Systema, si quod aliud, ad id fastigium perducatur, quod dudum adspirarunt Medici, Nam quod ante Seculum incertum in eo erat, hodie certum est, et quod vix ulli perspicuum, nunc lippis et tonsoribus notum est. Certe Fragmenta Systematis Naturalis, in eo copiose obvia, testantur, majoris id perfectionis capax esse. Et quis dubitare potest, plantarum vires certas fructificationis leges sequi, cum in tanta plantarum copia eas sequi deprachendantur? Tandem si vel universus orbis, ab hac methodo dijudicandi vires plantarum dissentiat, dissentiunt autem paucissimi, attamen ego persuadere mihi nullo modo possum, vana et irrita esse, quae hac de re prolata exstant, quando considero, plantas pentandras digynas, pentapetalas, flore infero, seminibus duobus nudis, ad unam omnes habere folia alterna, esse herbaceas, radicem et semina odorata esse et sapida; aut plantam triandram digynam, calyce biglumi, semine uno nudo, semper habere folia liniaria, culmum articulatum, semina farinacea et esculenta; aut plantam tetrandram, didynamem, monogynam, calyce monophyllo, corolla monopetala irregulari et stigmate bifido, seminibus quatuor nudis, si vel ex India allata sit, caulem habere quadrangularem, articulatum, folia alterna, opposita, simplicia, odoremque fragrantia, nec venenata: haec, inquam, multaque alia quando considero, persuadere mihi nequeo, nihil essenziale plantarum dari, nihil quod internam earum indolem prodat, nullamque inter vim plantae et Systema Sexuale connexionem existere.

§. XVI.

Liceat mihi hic monere omnes Medicinae Studiosos, quin omnes, qui cognitionis plantarum desiderio trahuntur, ne in eligendo Systemate ad discendam Botanicen illis necessario, sine causa negligant Systema

ma Sexuale, ad aliud declinantes difficilius, magisque arbitrarium. Est quidem ejus usus in Re Medica adeo insignis, ut quemvis, Botanicae operam navantem, fortiter ad se invitet; sed non minores in aliis artibus fructus colligendos curat. Non enim solum unicnm est, quod ex uno principio ex Natura desumpto, divisiones plantarum classesque et ordines constituat, quodque tantum elaboratum sit, ut nulla planta quaerentem latere possit; sed in Agricultura pariter atque Oeconomia rurali, Arte coriaria, Tinctoria, Scriniaria, et Culinari, magnum etiam influxum habet, quoniam vires plantarum generales docet. Praeterea discentibus compendium operae, et facilitatem discendi haud satis laudandam affert, cum et sexui plantarum tota nitatur, et subdivisiones fructificationem semper respiciant, et generum characteres certi et indubitati sint, et species notis claris distinguantur, et reliqua commoda habeat, quae in aliis frustra quaeras. Proinde laetor Hortum Botanicum Gryphicum, magno adparatu nuper constitutum, ad hoc Systema, *Dilectissimi Fratris* opera, compositum, et magna plantarum rarissimarum copia jam uno anno exornatum esse. Laetor Academiae splendorem, exinde brevi fulgendum. Gratulor studiosam Juventutem, occasionem *Celebratissima* hac *Academia* scientiam tam necessariam et utilem, discendi, cujus discendi causa olim exteros non sine maximis sumptibus et in commodis adire cogebantur. Gratulor Medicinam veris nunc certisque principiis fundandam, feliciterque apud nos promovendam. Gratulor Patriae, fructus insignes inde colligendos.

